

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 8.04.2021

Adam Bodnar

VII.511.44.2020.MW

Trybunał Konstytucyjny

Warszawa

sygn. akt K 20/20

Wniosek uczestnika postępowania o wyłączenie sędziego TK

Na podstawie art. 41 ust. 1 w związku z art. 39 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) **Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o wyłączenie od udziału w rozpoznawaniu sprawy o sygn. akt K 20/20 sędziego Trybunału Konstytucyjnego Pani Julii Przyłębskiej.**

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, sędzia Trybunału jest wyłączony z udziału w rozpoznaniu sprawy, jeżeli: 1) wydał akt normatywny będący przedmiotem

wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej; 2) wydał orzeczenie, decyzję administracyjną lub inne rozstrzygnięcie, w sprawie pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej; 3) jest uczestnikiem postępowania lub pozostaje z uczestnikiem postępowania w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy może oddziaływać na jego prawa i obowiązki; 4) był przedstawicielem, pełnomocnikiem lub doradcą uczestnika postępowania; 5) jest stroną w postępowaniu w sprawie, w której zostało przedstawione pytanie prawne lub stroną w tym postępowaniu jest jego małżonek, krewny lub powinowaty w linii prostej, krewny boczny do czwartego stopnia lub powinowaty boczny do drugiego stopnia. Z kolei zgodnie z ust. 2 tego przepisu, sędzia podlega wyłączeniu z udziału w rozpoznawaniu sprawy, jeżeli: 1) uczestniczył w wydaniu aktu normatywnego, orzeczenia, decyzji administracyjnej lub innego rozstrzygnięcia, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, i może wywołać to wątpliwości co do jego bezstronności; **2) istnieją inne, niewymienione w pkt 1 lub ust. 1, okoliczności mogące wywołać wątpliwości co do jego bezstronności.** W przypadkach, o których mowa w ust. 2 sędziego Trybunału wyłącza się od udziału na żądanie uczestnika postępowania, jeżeli zostanie uprawdopodobnione istnienie okoliczności mogących wywołać wątpliwość co do jego bezstronności (art. 39 ust. 3 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym).

Artykuł 39 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym określa sytuacje, w których wyłączeniu od udziału w rozstrzyganiu w sprawach podlegają sędziowie Trybunału Konstytucyjnego. Celem wyłączenia sędziego jest konieczność zapewnienia bezstronności i obiektywizmu w rozpatrywaniu sprawy przez Trybunał. Problematyka bezstronności sędziego w postępowaniu sądowym wielokrotnie była przedmiotem wypowiedzi judykatury. Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie wskazywał, że dla oceny odnoszącej się do tej kwestii nie jest istotne, jak strona subiektywnie odbiera nastawienie sędziego. Decydować muszą bowiem fakty, a więc wszelkie okoliczności obiektywne, które mogłyby świadczyć o zróżnicowanym traktowaniu uczestników postępowania przez sędziego i wywoływać zarówno u strony, jak i u postronnego obserwatora wątpliwości co do obiektywizmu sędziowskiego. Dalej, jak wskazuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, to właśnie usunięciu takich wątpliwości oraz stworzeniu „gwarancji bezstronnego wymiaru sprawiedliwości mają

(...) służyć przepisy o wyłączeniu sędziego” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 1969 r., sygn. akt I CZ 124/69; zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 1984 r., sygn. akt II CZ 117/84).

Przywołać należy także w tym miejscu orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, który podkreślał w swych orzeczeniach znaczenie bezstronności i niezawisłości sądu w odbiorze społecznym. Instytucja wyłączenia sędziego służyć ma umocnieniu bezstronności i niezawisłości sądów w ocenie społecznej. W uzasadnieniu wyroku z dnia 20 lipca 2004 r. (sygn. akt SK 19/02) Trybunał podkreślił: „nakaz zachowywania zewnętrznych znamion niezawisłości dowodzi, że ważne jest nie tylko to, by sędzia orzekający w sprawie zachowywał się zawsze rzeczywiście zgodnie ze standardami niezawisłości i bezstronności, lecz także, by w ocenie zewnętrznej zachowanie sędziego odpowiadało takim standardom i było jako takie postrzegane. Reguły wyłączenia sędziego służą bowiem budowie społecznego zaufania do wymiaru sprawiedliwości”. Znaczenie społecznej oceny bezstronności sędziego i potrzebę szerokiej interpretacji przesłanek stanowiących podstawę wyłączenia sędziego akcentował Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 13 grudnia 2005 r. (sygn. akt SK 53/04). W uzasadnieniu tego orzeczenia Trybunał stwierdził, że „o potrzebie zastosowania instytucji wyłączenia nie może decydować jedynie zasadność *in casu* zarzutu braku obiektywizmu z punktu widzenia konkretnego sędziego, ale ocena, czy dla postronnego obserwatora, a także – jak się wskazuje w orzecznictwie Sądu Najwyższego – z punktu widzenia strony, „zachodzą wystarczające okoliczności, które mogą budzić wątpliwości co do bezstronności sędziego” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1981 r., sygn. akt IV PZ 63/81). Podobnie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) podkreśla się, że bezstronność sądu oznacza, że sąd jest wolny od osobistych uprzedzeń i istnieją wystarczające gwarancje pozwalające wykluczyć jakiegokolwiek uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sądu (zob. wyrok ETPC z dnia 8 lutego 2007 r., *Svaric i Kavnik przeciwko Słowenii*, nr skargi 75617/01).

Co się tyczy przesłanki „bezstronności” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC), ową bezstronność można, także zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ETPC, oceniać w różny sposób, mianowicie poprzez podejście subiektywne, uwzględniające osobiste przekonania i zachowanie sędziego,

tj. poprzez zbadanie, czy wykazał on stronniczość lub osobiste uprzedzenia w danej sprawie, jak również poprzez obiektywne podejście polegające na ustaleniu, czy sąd zapewnia, w szczególności z uwagi na swój skład, gwarancje wystarczające do wykluczenia wszelkich uzasadnionych wątpliwości co do jego bezstronności. Jeśli chodzi o obiektywną ocenę, polega ona na odpowiedzi na pytanie, czy niezależnie od indywidualnego zachowania sędziego, pewne weryfikowalne fakty dają podstawy do podejrzeń co do jego stronniczości. W tym zakresie nawet pozory mogą mieć znaczenie. Również tutaj stawką jest zaufanie, jakie w społeczeństwie demokratycznym sądy powinny budzić w jednostkach, poczynając od stron postępowania (zob. w szczególności wyrok ETPC z dnia 6 maja 2003 r. w sprawie *Kleyn i in. przeciwko Niderlandom*, skargi nr 39343/98, 39651/98, 43147/98 i 46664/99, § 191 i przytoczone tam orzecznictwo; a także wyrok ETPC z dnia 6 listopada 2018 r. w sprawie *Ramos Nunes de Carvalho e Sá przeciwko Portugalii*, skargi nr 55391/13, 57728/13 oraz 74041/13, §§ 145, 147, 149 i przytoczone tam orzecznictwo).

Także Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej odniósł się do przesłanki pozorów niezależności (ang. *appearance of independence*). Dostrzegając specyfikę sądu konstytucyjnego, nie można całkowicie wyłączyć go także spod standardów wynikających z prawa Unii Europejskiej. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ukształtował się pogląd, że chociaż „organizacja wymiaru sprawiedliwości w państwach członkowskich należy do kompetencji tych ostatnich, to wciąż przy wykonywaniu tej kompetencji państwa członkowskie mają obowiązek dotrzymywać zobowiązań wynikających dla nich z prawa Unii i w szczególności z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. Każde państwo członkowskie powinno na podstawie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE zapewnić w szczególności, by organy należące – jako «sądy» w rozumieniu prawa Unii – do systemu środków odwoławczych w dziedzinach objętych prawem Unii i mogące w związku z tym rozstrzygać w tym charakterze o stosowaniu lub wykładni prawa Unii odpowiadały wymogom skutecznej ochrony sądowej” (zob. wyrok TS z dnia 5 listopada 2019 r. w sprawie C-192/18, ECLI:EU:C:2019:924, pkt 102–103; por. też wyrok z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie C-64/16 *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, ECLI:EU:C:2018:117 i wyrok z dnia 24 czerwca 2019 r. w sprawie

C-619/18 *Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (Niezależność Sądu Najwyższego)*, ECLI:EU:C:2019:531).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wymóg niezawisłości sądów ma dwa aspekty. Pierwszy aspekt, o charakterze zewnętrznym, wymaga, aby dany organ wypełniał swoje zadania w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania komukolwiek, w sposób wolny od nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, pozostając w ten sposób pod ochroną przed ingerencją i naciskami z zewnątrz, które mogą zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia [wyroki: z dnia 25 lipca 2018 r., *Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa)*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pkt 63 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 24 czerwca 2019 r., *Komisja/Polska (Niezależność Sądu Najwyższego)*, C-619/18, EU:C:2019:531, pkt 72].

Drugi aspekt, o charakterze wewnętrznym, łączy się z kolei z pojęciem bezstronności i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu. Aspekt ten wymaga przestrzegania obiektywizmu oraz braku wszelkiego interesu w rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem przepisu prawa [wyroki: z dnia 25 lipca 2018 r., *Minister for Justice and Equality (Nieprawidłowości w systemie sądownictwa)*, C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 24 czerwca 2019 r., *Komisja/Polska (Niezależność Sądu Najwyższego)*, C-619/18, EU:C:2019:531, pkt 73].

Składy Trybunału Konstytucyjnego, w których zasiadają osoby co do których wypełnianie przesłanki pozoru niezależności nie jest spełnione, należy uznać za niespełniające kryteriów niezależności ustalonych przez Trybunał Sprawiedliwości. Sytuacje takie jak przedstawiane negatywnie nacechowane i emocjonalne wypowiedzi bez wskazywania podstaw zarzutów „mogą wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych”, tym samym podważają „zaufanie, jakie sądownictwo powinno budzić w tych jednostkach w społeczeństwie demokratycznym”. Tym samym, w świetle wyroku w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18 można przyjąć, że składy Trybunału, w których zasiada osoba pozbawiona przesłanki bezstronności, nie mogą być uznane także za spełniające wymogi prawa Unii Europejskiej.

Jak wskazał M. Granat, pojęcie bezstronności rozumieć należy przede wszystkim jako powiązane z cechą obiektywności. Sędzia obiektywny to taki, który „poddaje się rygorom racjonalności myślenia”, a więc taki, który dopuszcza wszystkie warianty rozstrzygnięcia sprawy, swoje własne poglądy na tych samych prawach co poglądy innych, słucha uczestników postępowania, stosując wobec nich jednakowe zasady, i może dać się przekonać w wyniku przedstawionej mu argumentacji (zob. M. Granat, *Sędzia konstytucyjny – bezstronny czy obiektywny?* „Państwo i Prawo” 2013 nr 5, s. 108-110). **Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich o tak rozumianej obiektywności oraz bezstronności nie można mówić w przypadku sędzi Trybunału Konstytucyjnego Pani Julii Przyłębskiej, z uwagi na podjęte przez nią, w charakterze Prezesa Trybunału, działania w okresie bezpośrednio przed planowaną na dzień 25 marca 2021 r. rozprawą Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 20/20.**

Bezpośrednio przed wyznaczonym po raz kolejny przez Trybunał Konstytucyjny – już dziewiątym, licząc od daty pierwszego wyznaczenia terminu rozprawy na dzień 20 października 2020 r., czyli w okresie zaledwie sześciu miesięcy – terminem rozprawy w sprawie o sygn. akt K 20/20, mającej się odbyć w dniu 25 marca 2021 r. Rzecznik Praw Obywatelskich pozyskał ze strony internetowej TK informację o zmianie w składzie orzekającym w sprawie o sygn. akt K 20/20. W godzinach popołudniowych w dniu 23 marca 2021 r. Rzecznik dostrzegł, że na stronie TK zamieniono w składzie osób wymienionych w składzie orzekającym sędziego TK Pana Rafała Wojciechowskiego na sędziego TK Pana Bartłomieja Sochańskiego. Rzecznika Praw Obywatelskich jako uczestnika postępowania nie poinformowano pisemnie o takiej dokonanej zmianie.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla, że taka manipulacja składem orzekającym Trybunału Konstytucyjnego jest bezprawna

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, mając na uwadze wskazaną wyżej zmianę w składzie orzekającym w sprawie zawisłej przed TK pod sygn. akt K 20/20, stwierdzić należy, że skład orzekający w tej sprawie został ukształtowany z rażącym naruszeniem prawa. Żaden przepis ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym nie uprawnia do dokonywania dowolnej zmiany już wyznaczonego składu orzekającego w sprawie. Z art. 38 ust. 1 tej ustawy wynika, że sędziów Trybunału do składu orzekającego, w tym przewodniczącego składu i sędziego sprawozdawcę, wyznacza Prezes Trybunału

Konstytucyjnego według kolejności alfabetycznej, uwzględniając przy tym rodzaje, liczbę i kolejność wpływu spraw do Trybunału. Prezes Trybunału w uzasadnionych przypadkach, zwłaszcza ze względu na przedmiot rozpoznawanej sprawy, może wyznaczyć sędziego sprawozdawcę, odstępując od tych kryteriów (art. 38 ust. 2 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym). Wskazane uprawnienia Prezesa Trybunału nie obejmują jednak zmian personalnych w składzie orzekającym, a więc sytuacji, gdy skład orzekający TK został już uprzednio wyznaczony. W takim przypadku uprawnienie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego aktualizuje się wyłącznie w sytuacjach opisanych prawem (wygaśnięcie mandatu sędziego Trybunału Konstytucyjnego – art. 18 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego – Dz. U. z 2018 r. poz. 1422; przejście sędziego Trybunału Konstytucyjnego w stan spoczynku – art. 31-32 ustawy o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego; wyłączenie sędziego Trybunału Konstytucyjnego – art. 39-41 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym).

Przedstawione uwagi prowadzą do jednoznacznego wniosku, że skład orzekający w sprawie o sygn. akt K 20/20 został ukształtowany z rażącym naruszeniem prawa. W tym świetle postępowanie przed TK w niniejszej sprawie nie odpowiada standardowi sprawiedliwości proceduralnej wywodzonemu z art. 2 Konstytucji RP oraz art. 7 Konstytucji RP. Narusza bowiem zasadę sprawiedliwości proceduralnej sytuacja, w której bez podstawy prawnej i bez wskazania jakichkolwiek powodów, a także na każdym etapie postępowania, w sposób zupełnie dowolny dochodzi do zmiany składu orzekającego.

Ze względu na powyższe należy uznać, że sędzia TK Pani Julia Przyłębska, która podjęła decyzje o ukształtowaniu składu orzekającego w niniejszej sprawie działając w roli Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, podlega – z uwagi na oczywisty brak obiektywizmu i bezstronności – wyłączeniu od udziału w rozpoznawaniu niniejszej sprawy o sygn. akt K 20/20. Jednocześnie Rzecznik zwraca uwagę, że intencją niniejszego wniosku nie jest uniemożliwienie wyznaczenia składu orzekającego w niniejszej sprawie, a jedynie zapewnienie właściwego ukształtowania tego składu.

Mając powyższe Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi jak we wstępie.

Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla, że rozstrzygnięcie niniejszej sprawy przez Trybunał z rażącym naruszeniem prawa oznaczać będzie bezprawne pozbawienie obywateli Rzeczypospolitej Polskiej oraz innych osób prawa do realizacji prawa określonego w art. 80 Konstytucji RP, tj. prawa każdego do wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej. W tej sytuacji, mając na względzie bezprecedensowy charakter i wagę niniejszej sprawy, z uwagi na treść art. 26 pkt 2 ustawy o statusie sędziego Trybunału Konstytucyjnego, Rzecznik Praw Obywatelskich przekazuje kopię niniejszego wniosku właściwym organom władzy publicznej w RP.

(-) Adam Bodnar

(podpis na oryginale)

Do wiadomości:

1. Pan Andrzej Duda

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

2. Pan Zbigniew Ziobro

Prokurator Generalny

3. Pani Małgorzata Manowska

I Prezes Sądu Najwyższego

ePUAP